

ROVANIEMEN HOVIOIKEUDEN TIEDOTE

Talvivaaran ympäristörikosasia 22.3.2018

Rovaniemen hovioikeus on antanut tänään tuomion syyskuussa 2014 Kainuun kärjäoikeuteen vireille tulleessa niin sanotussa Talvivaaran ympäristörikosasiassa. Kainuun kärjäoikeus on 13.5.2016 antanut asiassa tuomion numero 119685.

Kärjäoikeus

Kainuun kärjäoikeus oli tuominnut asiassa

1. Talvivaara Sotkamo Oy:n (jäljempänä myös Talvivaara-yhtiö) toimitusjohtajana ja hallituksen puheenjohtajana toimineen **Pekka Perän ympäristön turmelemisesta 90 päiväsakkoon**,
2. Talvivaara-yhtiön toimitusjohtajana ja tuotantojohtajana toimineen **Harri Natusen ympäristön turmelemisesta 60 päiväsakkoon** ja
3. Talvivaara-yhtiön tuotantojohtajana toimineen **Lassi Lammassaaren ympäristön turmelemisesta 60 päiväsakkoon**.
4. Kärjäoikeus oli **hylännyt** Talvivaara-yhtiön metallien talteenottolaitoksen osastopäällikkönä toiminutta **Ville Heikkistä** vastaan nostetun syytteen ja velvoittanut valtion korvaamaan tämän oikeudenkäyntikuluja asiassa.
5. Kärjäoikeus oli tuominnut Talvivaara Sotkamo Oy:n **300 000 euron määräiseen yhteisösakkoon** ja yhtiön menettämään valtiolle **rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 3,5 miljoonaa euroa**.

Asian käsittely Rovaniemen hovioikeudessa

Hovioikeuteen kärjäoikeuden tuomiosta valittivat syyttäjät sekä vastaajista Perä, Natunen, Lammassaari, Talvivaara Sotkamo Oy:n sijaan tullut konkursipesä ja yksi kärjäoikeuden pääkäsittelyyn osallistuneista asianomistajista. Lisäksi vastaajista Heikkinen, jota vastaan esitetty syyte oli kärjäoikeudessa hylätty, jätti hovioikeuteen vastavalituksen oikeudenkäyntikuluistaan.

Syyttäjät uudistivat hovioikeudessa kokonaisuudessaan kärjäoikeudessa esittämänsä rangaistusvaatimukset. Syyttäjät vaativat hovioikeudessa edelleen muun ohella Perän, Natusen, Lammassaaren ja Heikkisen tuomitsemista törkeästä ympäristön turmelemisesta. Syyttäjät vaativat myös Talvivaara-yhtiölle tuomitun yhteisösakon korottamista 850 000 euroksi ja rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskevan menettämisseuraamuksen korottamista yli 13,3 miljoonaksi euroksi ja sen kohdistamista yhteisvastuullisesti Talvivaara-yhtiön, Perän ja Lammassaaren maksettavaksi. Syyttäjät luopuivat menettämisseuraamuksen kohdistamisesta Natuseen ja Heikkiseen. Vastaajat puolestaan vaativat omissa valituksissaan syytteiden ja niihin liittyvien vaatimusten hylkäämistä kokonaisuudessaan.

Hovioikeus myönsi asiassa kaikille valittajille jatkokäsittelyluvan. Asia käsiteltiin siten hovioikeudessa lähestulkoon samassa laajuudessa kuin kärjäoikeudessa. Hovioikeus toimitti asiassa pääkäsittelyn 9.10.–15.11.2017, jonka yhteydessä hovioikeus toimitti myös 17.10.2017 katselmuksen Talvivaaran entistä kaivostoimintaa nykyisin harjoittavan Terrafame Oy:n kaivosalueella.

Hovioikeuden tuomion 22.3.2018 keskeiset lopputulemat

Hovioikeus muutti käräjäoikeuden tuomion perusteluja ja lopputulosta.

1. Hovioikeus muutti osittain käräjäoikeuden tuomion perusteluja Perän syyksi luetun menettelyn osalta ja tuomitsi Talvivaara-yhtiön toimitusjohtajana ja hallituksen puheenjohtajana toimineen **Pekka Perän törkeästä ympäristön turmelemisesta tekoajalla 5.5.2006–7.4.2013. Perän rangaistukseksi tuomittiin 6 kuukauden pituinen ehdollinen vankeusrangaistus.** Perän muista vastaajista erillinen syyte 5 raffinaatin ja sekundääriliuoksen johtamisesta avolouhokseen joulukuussa 2013 – tammikuussa 2014 hylättiin hovioikeudessa.
2. Talvivaara-yhtiön toimitusjohtajana huhtikuusta 2012 lukien noin 7 kuukauden ajan ja sen jälkeen kaivoksen tuotantojohtajana toiminut **Harri Natunen tuomittiin hovioikeudessa kuten käräjäoikeudessa ympäristön turmelemisesta. Natusen rikoksen tekoajaksi muutettiin 28.9.2012–7.4.2013** ja hänelle tuomittiin **rangaistukseksi 100 päiväsakkoa.**
3. Hovioikeus muutti myös käräjäoikeuden tuomion perusteluja Talvivaaran ympäristö- ja infrastruktuuripäällikkönä ja tuotantojohtajana toimineen Lassi Lammassaaren osalta. **Lassi Lammassaari tuomittiin hovioikeudessa ympäristön turmelemisesta tekoajalla 5.5.2006–31.3.2011.** Käräjäoikeuden Lammassaarelle tuomitsemaa sakkorangaistusta ei muutettu. Lammassaari tuomittiin edelleen **60 päiväsakkoon.**
4. Talvivaaran-yhtiön metallien talteenottolaitoksen osastopäällikkönä toiminnutta **Ville Heikkistä** vastaan esitetty **syyte hylättiin** myös hovioikeudessa.
5. Hovioikeus **korotti Talvivaara-yhtiön maksettavaksi tuomitun yhteisö-****sakon 500 000 euroksi.** Sen sijaan Talvivaara-yhtiötä, Perää ja Lammassaarta vastaan esitetty **rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn menettämisseuraamusvaatimus hylättiin** hovioikeudessa kokonaan.

Hovioikeuden tuomion lopputulos huomioon ottaen Perän, Natusen ja Lammassaaren Suomen valtiolta korvattavaksi vaatimat käräjä- ja hovioikeusvaiheen yhteensä yli 3,8 miljoonan euron suuriset oikeudenkäyntikuluvaatimukset hylättiin. Valtio veloitettiin sen sijaan korvaamaan Heikkisen oikeudenkäyntikuluja hovioikeudessa ja myös osa Talvivaara-yhtiön konkurssipesän oikeudenkäyntikuluista hovioikeudessa. Käräjäoikeuden pääkäsittelyyn osallistuneen asianomistajan valitus hyväksyttiin osittain. Vastaajien hänelle käräjäoikeudessa yhteisvastuullisesti korvattavaksi tuomittuja oikeudenkäyntikuluja korotettiin. Sen sijaan Heikkisen hovioikeudessa valtiota vastaan esittämä oikeudenkäyntikulukorvauksen korottamista koskeva vastavalitus hylättiin.

Hovioikeuden tuomion keskeiset perustelut

Talvivaaran kaivoksen jätevesipäästöjen natrium-, sulfaatti- ja mangaanipitoisuudet

Talvivaaran kaivostoiminnan käynnistymisen jälkeen oli ilmennyt, että kaivoksen jätevedessä oli ollut ympäristölle haitallisen korkeita määriä natriumia, sulfaattia ja mangaania. Kaivoksen toiminnasta syntyvät jätevesipäästöt eivät olleet vastanneet Talvivaaran ympäristölupahakemuksessaan ilmoittamia ja kaivoksen toimintaa koskeneen ympäristöluvan kertoelmaosaan kirjattuja tietoja jäteveden natrium-, sulfaatti- ja mangaanipitoisuuksista.

Talvivaaran toimintaa edeltäneen ympäristövaikutusten arviointiselostuksen (YVA) mukaan Talvivaaran metallien talteenotto-prosessissa pH:n säätämiseksi käytettiin kalsiumhydroksidia eli sammutettua kalkkia. Talvivaaran ympäristölupahakemuksen liitteenä olleen asiakirjan mukaisesti samassa prosessin vaiheessa käytettiin kuitenkin natriumhydroksidia eli lipeää. Perän ja Lammassaaren 5.5.2006 ympäristölupaviranomaiselle ympäristölupaharkintaa varten ilmoittamat tiedot jätevesipäästöjen koostumuksesta olivat olleet kuitenkin molemmissa vaiheissa samat, vaikka prosessikemikaalina käytetyllä lipeällä oli ollut olennainen vaikutus kaivoksen jätevesipäästöjen koostumukseen.

Hovioikeus katsoi, että Perä ja Lammassaari olivat ympäristönsuojelulain 5 §:n selvilläolovelvollisuuden vastaisesti viimeistään 5.5.2006 Talvivaaran kaivoksen tutkimus-, suunnittelu- ja ympäristöluvan hakemusvaiheessa kaivoksen jäteveden päästötietoja ilmoittaessaan laiminlyöneet huolehtia siitä, että Talvivaaran kaivostoimintaa, metallien talteenottoa ja niiden oheistoimintoja koskeva ympäristölupahakemus ja sen liitteet sisälsivät riittävät ja oikeat tiedot yhtiön kaivostoiminnasta ja toiminnan ympäristövaikutuksista jätevesipäästöjen natrium- ja sulfaattipitoisuuksien osalta.

Talvivaara oli metallien talteenottolaitoksensa tuotannon käynnistymisen jälkeen vielä lisännyt prosessiin lipeää käyttäviä niin sanottuja hönkäpesureita. Pesureiden käyttö oli lisännyt lipeän määrää metallien talteenottolaitoksen prosessiliuoksessa, mikä oli myös osaltaan vaikuttanut jätevesipäästöjen koostumukseen. Hovioikeus katsoi, että Perä ja Lammassaari olivat laiminlyöneet tutkia myös pesureiden lisäämisen vaikutuksen jätevesipäästöjen koostumukseen.

Perän ja Lammassaaren laiminlyöntien seurauksena Talvivaaran kaivostoiminnan loppuneutraloinnista tulevassa ja edelleen jälkikäsitteily-yksiköiltä luontoon laskettavassa jätevedessä oli ollut 5.10.2009 alkaen sulfaattia keskiarvolta 6 300 mg/l, vaikka ympäristöluvan mukainen määrä oli saanut olla enintään 170 mg/l. Natriumin osalta samana aikana keskiarvo oli ollut 1 611 mg/l, vaikka luvan mukainen määrä oli saanut olla enintään 130 mg/l. Vuonna 2010 määrät olivat olleet sulfaatin osalta 15 000 mg/l ja natriumin osalta 6 240 mg/l ja edelleen vuonna 2011 määrät olivat olleet sulfaatin osalta 13 000 mg/l ja natriumin osalta 4 000 mg/l.

Hovioikeus katsoi, että Perä ja Lammassaari olivat viimeistään 26.11.2009 saatuaan 5.10.2009 otetun jätevesinäytteen tulokset tietoonsa tulleet tietoisiksi siitä, että kaivoksen jätevesipäästön sulfaattiarvot olivat olleet korkeat. Salmisen veden pH:n voimakas aleneminen oli havaittu elokuussa 2010, mutta Talvivaaralta oli viennyt kauan selvittää syyt jäteveden korkeille sulfaatti- ja natriumpitoisuuksille. Hovioikeus katsoi, että Perä ja Lammassaari olivat laiminlyöneet huolehtia siitä, että jäteveden ennakoidusta poikkeavan sulfaatti- ja natriumpitoisuuden syyt selvitetään, että ympäristön pilaantumisen vaaraa ryhdytään ehkäisemään ja että Talvivaara noudattaa ympäristölupansa määräyksiä. Jätevedessä ollut sulfaatti ja natrium olivat aiheuttaneet ja olleet omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista ja muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista sekä vaaraa terveydelle.

Toisin kuin käräjäoikeus hovioikeus katsoi Perän ja Lammassaaren laiminlyöneen huolehtia myös siitä, että Talvivaaran kaivostoiminnan jätevesipäästöjen mangaanipitoisuus vastasi ympäristöluvan kertoelmaosassa selostettua ja että se ei riko ympäristöluvan määräyksiä. Talvivaara oli vuosina 2009, 2010 ja 2011 tietoisesti ylittänyt ympäristöluvan kertoelmaosassa ilmoittamansa jäte-

vesipäästöjen mangaanipitoisuudet keskimäärin monikymmenkertaisesti ja hetkittäin monisatakertaisesti. Kaivoksen jätevedessä ollut mangaani oli aiheuttanut ja ollut myös omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista ja muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista sekä vaaraa terveydelle.

Hovioikeus katsoi, että Talvivaaran sallittujen jätevesipäästö määrrien liian korkeisiin pitoisuuksiin liittyvät laiminlyönnit olivat päättyneet maaliskuussa 2011, kun Talvivaara oli saanut jätevesipäästöjensä pitoisuuksia merkittävästi alennettua.

Hovioikeus katsoi, että Perä ja Lammassaari olivat edellä selostettujen laiminlyöntien seurauksena päästäneet ympäristöön ainetta ilman laissa edellytettyä lupaa ja lupaehtojen vastaisesti sekä vastoin ympäristönsuojelulain 7 §:ssä säädettyä maaperän pilaamiskieltoa siten, että teko oli ollut omiaan aiheuttamaan ja oli myös aiheuttanut ympäristön pilaantumista ja muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista ja vaaraa terveydelle.

Edellä selostettuja kaivoksen jäteveden liian korkeisiin natrium-, sulfaatti- ja mangaanipitoisuuksiin liittyviä laiminlyönnejä ei luettu hovioikeudessa Natusen ja Heikkisen syyksi siltä osin kuin syyttäjät olivat edelleen hovioikeudessa vaatineet heille rangaistusta mainittuihin jätevesipäästöihin liittyen.

Talvivaaran kaivoksen vesienhallinta ja kipsisakka-altaan vuodot

Vastaajia syytettiin hovioikeudessa edelleen kipsisakka-altaan neljästä vuodosta vuosina 2008–2013.

Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua altaan ensimmäisen elokuussa 2008 tapahtuneen vuodon osalta. Hovioikeus katsoi kuten käräjäoikeus asiassa jääneen näyttämättä, että altaan vuotaminen elokuussa 2008 olisi johtunut kipsisakka-altaan ympäristöluvan vastaisesta rakenteesta taikka altaan ympäristöluvan vastaisesta käytöstä. Kipsisakka-allasta oli käräjäoikeuden toteaminen tavoin saanut ympäristöluvan lupamääräysten mukaan vielä käyttää vesien varastointipaikkana altaan ensimmäisen vuodon tapahtuma-aikana.

Kipsisakka-allas oli vuotanut toisen kerran maaliskuussa 2010. Hovioikeus muutti tältä osin käräjäoikeuden tuomiota. Hovioikeus katsoi, että Talvivaara oli vielä maaliskuun 2010 vuodon tapahtuma-aikana voinut olettaa vesitaseongelmansa korjautuvan tekemiensä toimenpiteiden avulla. Tämä huomioon ottaen hovioikeus katsoi, ettei Talvivaaran menettely, jossa vettä oli ollut varastoituna kipsisakka-altaassa, ollut ollut niin huolimaton, että kyseisestä menettelystä olisi tullut tuomita joku vastaajista rangaistukseen.

Talvivaara oli asiassa esitetyn näytön perusteella ilmoittanut viranomaiselle maaliskuun 2010 vuodon jälkeen, että kipsisakka-altaan vuodot olisivat jatkossa vältettävissä sillä, että allasta ei enää käytettäisi vesien varastointipaikkana. Hovioikeus katsoi, että Perä oli tämän viimeksi mainitun ilmoituksen jälkeen laiminlyönyt huolehtia siitä, että Talvivaaran toiminnassa kipsisakka-allasta käytetään siten, ettei sen käyttö rikkonut ympäristöluvan määräyksiä.

Kipsisakka-allas oli suunniteltu ja rakennettu kipsisakan läjittämistä varten. Kipsisakka-altaan rakenteen ei näytetty olleen Talvivaaran ympäristöluvan vastainen siinä tapauksessa, että allasta käytettiin ympäristöluvan sallimaan tarkoitukseen. Allasta ei ollut tarkoitettu varsinaisesti vesien säilytyspaikaksi. Altaan rakenne ja suunniteltu käyttötarkoitus oli ollut yhtiön tiedossa kuten myös se, että kyseinen allas oli ollut yksikalvoaltaana kaksikalvoaltaita alttiim-

pi vuotamaan.

Talvivaaran kaivoksen vesitaseen hallitseminen on ollut ongelmallista. Talvivaaran kaivoksen suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa kaivoksen vesitaseen oli ennakoitu olevan negatiivinen eli kaivoksen vedenkulutuksen oli ennakoitu olevan suuri. Kaivoksen toteutuneessa toiminnassa kaivosalueelle kertyneiden suurien vesimäärien hallinta oli kuitenkin aiheuttanut toistuvasti ongelmia. Hovioikeus katsoi, että Perälle oli viimeistään kipsisakka-altaan maaliskuun 2010 vuoden jälkeen täytynyt selvittää, että kaivoksella ei ollut ollut riittävästi biokasaliuotuksen keräys- ja varoallaskapasiteettia vastaanottamaan kasoilla olleita liuoksia ympäristöluvassa selostetuin tavoin. Talvivaaran kipsisakka-allas oli vielä maaliskuun 2010 vuoden tyhjentyneen jälkeenkin jouduttu täyttämään liuoksilla, ja kipsisakka-allasta oli myös korotettu ennakoitua aikaisemmin vesien varastoimistarkoituksessa. Hovioikeus katsoi, että Perä oli laiminlyönyt huolehtia siitä, että kaivoksella oli ollut riittävästi biokasaliuotuksen keräys- ja varoallaskapasiteettia.

Hovioikeus katsoi, että Perä ja kipsisakka-altaan kolmanteen vuotoon johtaneiden tapahtumien ajankohtana Talvivaaran toimitusjohtajana toiminut Natunen olivat edelleen kipsisakka-altaan vesivarastoksi korottamisen jälkeen laiminlyöneet huolehtia siitä, että kipsisakka-allasta käytettiin ympäristöluvan mukaisesti. Perä oli yhtiön hallituksen puheenjohtajana hyväksynyt Natunen päätöksen johtaa syksyllä 2012 noin miljoona kuutiometriä ympäristölle haitallista raffinaattiliuosta kipsisakka-altaaseen. Raffinaatin johtaminen kipsisakka-altaaseen ei ollut ollut kaivoksen ympäristöluvan mukaista toimintaa taikka muutoinkaan sallittua menettelyä. Raffinaattiliuoksen johtaminen altaaseen oli merkittäväällä tavalla edesauttanut altaan pohjan ja padon rikkoutumista ja altaassa olleen ympäristölle haitallisen nesteen ja lietteen vuotamista ympäristöön marraskuussa 2012. Kipsisakka-altaan neljäs vuoto huhtikuussa 2013 oli ollut osaltaan seurausta edellisestä marraskuun 2012 vuodosta.

Marraskuun 2012 vuoden yhteydessä altaan ulkopuolelle ja osaksi myös kaivosalueen ulkopuolelle luontoon oli valunut hallitsemattomasti suuri määrä ympäristölle haitallista jäteliettä, jonka pH-arvo oli ollut matala ja joka oli sisältänyt runsaasti eri metalleja. Vuodosta oli aiheutunut vakavaa, laajaa ja pitkäaikaista ympäristön pilaantumista sekä muuta haitallista muuttumista ja vaaraa terveydelle. Kipsisakka-altaan huhtikuun 2013 vuoto oli onnistuttu rajaamaan torjuntatoimenpiteinä rakennettujen patojen avulla kokonaan kaivosalueelle. Viimeisin vuoto oli kuitenkin myös aiheuttanut kaivosalueen maaperän pilaantumista tai joka tapauksessa muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista.

Hovioikeus totesi, että Lammassaarella ei ollut ollut asemaa yhtiössä 30.4.2012 jälkeen. Asiassa ei esitetty riittävää selvitystä siitä, että Lammassaari olisi tosiasiallisesti voinut vaikuttaa tehtävänsä lakkaamisen jälkeen kipsisakka-altaan käyttöön marraskuussa 2012 ja huhtikuussa 2013 tapahtuneiden vuotojen estämiseksi. Lammassaari ei ollut ollut enää tehtävässään allasta korotettaessa ja raffinaattia kipsisakka-altaalle pumpattaessa. Myöskään Heikkisellä ei ollut ollut asemaa yhtiössä 30.3.2012 jälkeen eikä kipsisakka-altaan ympäristöluvan lupaehtojen vastaisen käytön katsottu muutoinkaan olleen Heikkisen velvollisuuksien vastaista. Lammassaari ja Heikkinen eivät olleet rikosvastuussa altaan vuodoista.

Hovioikeus hylkäsi myös Perän erillisen ympäristön turmelemista 19.12.2013–31.1.2014 koskevan syytteen, jossa Perää syytettiin raffinaatin ja sekundääri-liuoksen johtamisesta Kuusilammen avolouhokseen. Hovioikeus katsoi toisin

kuin kärjääoikeus, että Perän menettelyssä ei ollut ollut kyse pakkotilasta vaan yhtiön omista toimista johtuneesta tilanteesta. Tilanteeseen johtaneet laiminlyönnit oli jo luettu Perän syyksi aiemmin selostetussa syytteessä. Hovioikeus katsoi, että Perän joulukuussa 2013 tekemä päätös ympäristölle haitallisten nesteiden johtamisesta ja varastoimisesta avolouhokseen oli sisältänyt tietoista riskinottoa. Vasta Perän menettelyn jälkeen tehdyssä tarkastelussa oli selvinnyt, ettei menettely ollut todennäköisesti aiheuttanut merkittävää vaaraa lähialueen pohja- tai pintavesille. Avolouhoksen ulkopuolisen ympäristön pilaantumisen todennäköisyys oli esitetyn selvityksen perusteella ollut kuitenkin jo tekoaikaisinkin tiedon perusteella varsin pieni. Talvivaaran menettelystä oli tiedotettu reaaliaikaisesti viranomaisille ja sen vaikutuksista avolouhoksen vedenlaatuun oli annettu selvityksiä. Olosuhteiden osalta voitiin ottaa myös huomioon poikkeuksellisen lauhan ja sateisen sään merkitys sekä taloudellisista vaikeuksista johtunut metallitehtaan seisokki. Lisäksi menettelyllä oli estetty liuosaltaiden hallitsematon ylivuoto. Hovioikeus katsoi arvioituaan edellä mainittuja seikkoja kokonaisuutena, ettei Perä ollut asemassaan rikkonut huolellisuusvelvollisuuttaan siten, että hänen menettelyään olisi tämän erillisen toiminnan osalta pidettävä ympäristön turmelemisrikoksen edellyttämin tavoin törkeän huolimattomana. Syyte kohdassa 5 ympäristön turmelemisesta hylättiin hovioikeudessa.

Perän, Natusen ja Lammassaaren syyksi luetuista menettelyistä aiheutuneet ympäristövaikutukset ja tekojen törkeysarvostelu

Edellä selostettujen kaivoksen hallittujen jätevesipäästöjen liian korkeiden natrium-, sulfaatti-, ja mangaanipitoisuuksien sekä hallitsemattomien kipsisakkaaltaan vuotojen seurauksena Talvivaaran kaivosalueen lähivesistöjen vedet olivat happamoituneet, niiden natrium-, sulfaatti- ja mangaanipitoisuudet olivat kohonneet voimakkaasti ja niiden luontainen vedenkierto oli estynyt. Jätevesipäästöjen vaikutuksesta Salminen, Kalliojärvi ja Kivijärvi ja niiden väliset jokiosuudet olivat pilaantuneet. Lisäksi jätevesipäästöt olivat aiheuttaneet pilaantumista ainakin Kolmisopessa ja Laakajärven pohjoisosissa sekä Jormasjärvässä sekä niihin johtavissa jokiosuuksissa. Natriumia, sulfaattia ja mangaania oli päästetty Talvivaaran lähivesistöihin niiden aiempaan luonnontilaan nähden erittäin suuria määriä. Hallitut jätevesipäästöt olivat tapahtuneet pitkän ajanjakson aikana useaan lähivesistöön. Kipsisakkaaltaan marraskuun 2012 vuodossa lähivesistöihin päässeet aineet ovat huonontaneet entisestään järvien ja niiden välisten jokiosuuksien tilaa. Vuodon seurauksena vesistöön oli päässyt yli 20 eri alkuainetta, erityisesti rautaa, mangaania, alumiinia, nikkeliä, sinkkiä, uraania, kobolttia ja kadmiumia.

Hovioikeus luki Lammassaaren syyksi hallittujen jätevesipäästöjen koostumuksen ympäristöluvan vastaisuuden. Lammassaaren teko oli osaltaan aiheuttanut ympäristön muuttumista ja vesistöjen osalta erityisen suurena pidettävää ympäristön pilaantumisen vaaraa ottaen huomioon uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus ja laaja ulottuvuus. Hovioikeus katsoi, että Lammassaaren rikosta ei ollut kuitenkaan pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä, joten hänet tuomittiin ympäristön turmelemisesta.

Perän syyksi luettiin Lammassaaren syyksi luettua tekoa vastaava teko sekä lisäksi biokasaliuotuksen keräys- ja varoallaskapasiteetin riittämättömyys ja raffinaatin pumppaaminen kipsisakkaaltaaseen siten, että ne olivat osaltaan vaikuttaneet siihen, että allas oli vuotanut marraskuussa 2012 ja huhtikuussa 2013. Perän syyksi luetussa ympäristön turmelemisessä ympäristölle ja terveydelle aiheutettu vahinko ja tällaisen vahingon vaara oli ollut erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun vahingon vakavuus, pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus

ja muut seikat. Hovioikeus katsoi, että Perän teko oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Perä tuomittiin sen vuoksi törkeästä ympäristön turmelemisesta.

Talvivaara Sotkamo Oy:n toimitusjohtajana 26.4.–16.11.2012 ja tuotantojohtajana 7.4.2013 saakka toimineen Natusen osalta hovioikeus totesi, ettei Natusella ollut ollut osallisuutta Talvivaaran kaivoksen suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa tehtyihin laiminlyönneihin. Natusen toimikausi ja vastuuasema Talvivaarassa oli ollut muihin vastaajin nähden lyhyt. Kaikki kaivoksen toiminnassa jo aikaisemmin ilmi tulleet virheet eivät olleet olleet hänen toimikautensa aikana ratkaistavissa. Tämän vuoksi hovioikeus katsoi, että Natusen rikosta ei ollut sen vakavista seuraamuksista huolimatta kuitenkaan pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Natusen tuomittiin hovioikeudessa samoin kuin käräjäoikeudessa ympäristön turmelemisesta, mutta hänelle tuomittua sakkorangaistusta korotettiin.

Yhteisösakko ja menettämisseuraamusvaatimus

Hovioikeus luki Perän syyksi törkeän ympäristön turmelemisen sekä Lammassaaren ja Natusen syyksi ympäristön turmelemisen. Vastaajien syyksi luetut rikokset oli tehty Talvivaara-yhtiön toiminnassa. Hovioikeus katsoi kuten käräjäoikeus, että asiassa oli edellytykset tuomita Talvivaara-yhtiö yhteisösakkoon. Hovioikeus otti yhteisösakon määrää harkitessaan huomioon käräjäoikeuden katsomin tavoin sakon määrää alentavana seikkana huomioon konkurssiin sittemmin ajautuneen yhtiön heikon taloudellisen tilanteen. Samalla hovioikeus otti kuitenkin sakon määrää korottavana seikkana huomioon yhtiön johtoon kuuluneiden henkilöiden syyksi luetusta menettelystä aiheutuneen laajan, pitkäaikaisen ja vakavan ympäristön pilaantumisen. Vaikka vastaajien ei ollut väitettykään menetelleen asiassa tahallisesti ja vaikka heidän syykseen luetut rikokset oli tehty luvanvaraisen kaivostoiminnan yhteydessä, hovioikeus katsoi, että erityisesti yhtiön toimitusjohtajana ja hallituksen puheenjohtajana toimineen Perän syyksi luettu menettely osoitti yhtiön johdon suhtautuneen piittaamattomasti lain säännöksiin ja viranomaisten määräyksiin. Edellä selostetut seikat ja Perän syyksi hovioikeudessa luettu törkeä tekemuoto huomioon ottaen hovioikeus korotti yhteisösakon määräksi 500 000 euroa.

Hovioikeus katsoi sen sijaan asiassa jääneen kokonaan näyttämättä, että Talvivaara-yhtiö, Perä taikka Lammassaari olisivat saaneet syyksi luetuista laiminlyönneistä taloudellista hyötyä syyttäjien asiassa esittämällä perusteilla. Syyttäjät väittivät edelleen hovioikeudessa Talvivaaran saaneen rikoksella taloudellista hyötyä niin sanotun käänteisosmoosilaitteiston hankinnan lykkääntymisen johdosta säästyneinä kuluina ja ylimääräisen veden varastoaltaan rakentamatta jättämisestä säästyneinä kustannuksina. Syyttäjien mukaan myös Perä ja Lammassaari olivat saaneet tästä taloudellista hyötyä pääomatuloina.

Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin asiassa jääneen näyttämättä, että Talvivaara olisi ollut velvollinen suunnittelemaan, hankkimaan ja rakennuttamaan nimenomaan käänteisosmoosilaitteiston sulfaatin poistamiseksi kaivoksen jätevesistä aikaisemmin kuin se oli tehnyt. Käräjäoikeuden tuomiota ei tältä osin muutettu.

Hovioikeus katsoi, että Talvivaaran ei ollut asiassa esitetyn selvityksen perusteella myöskään edellytetty rakentavan syyttäjien asiassa esittämää kahden miljoonan kuutiometrin suuruista ylimääräisen veden varastoallasta kaivosalueelle. Asiassa ei luettu sanotunlaisen ylimääräisen veden varastointialtaan suunnittelematta ja rakentamatta jättämistä kenenkään syyksi eikä Talvivaaran

näytetty saaneen hyötyä altaan suunnittelematta ja rakentamatta jättämisellä. Vastaajien syyksi luetuista laiminlyönneistä näytettiin sitä vastoin aiheutuneen Talvivaaralle pikemminkin mittavia vahinkojen torjunta- ja korjauskustannuksia. Hovioikeudessa esitetyn selvityksen mukaan ylimääräisen veden varastointialtaan rakentamista ei pidetty myöskään ratkaisuna kaivoksen vesitaseongelmaan, vaan mahdollinen lisäällä olisi ollut pikemminkin omiaan pahentamaan likaantuneiden vesien kertymisongelmaa kaivosalueella.

Hovioikeus totesi tuomiossaan, että Talvivaaran toiminnan jatkaminen sen ongelmista huolimatta oli sinänsä voinut vaikuttaa yhtiön tai sen emoyhtiön osakkeiden arvoon. Perää ja Lammassaarta ei ollut kuitenkaan nyt käsiteltävänä olleessa asiassa vaadittu tällä perusteella menettämään mahdollisesti saamaansa hyötyä valtiolle eikä hovioikeus voinut viran puolesta sellaista ottaa tutkittavakseen. Asiassa esitetyt rikoshyötyvaatimusten perusteet jäivät asiassa kokonaan näyttämättä. Hovioikeus muutti käräjäoikeuden tuomiota ja hylkäsi menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen. Asian lopputulos huomioon ottaen hovioikeus velvoitti valtion korvaamaan Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesälle osan sille asiassa aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.

Yhteystiedot:

määräaikainen hovioikeudenneuvos Teemu Saukkoriipi
p. 029 56 41844, teemu.saukkoriipi@oikeus.fi

Tuomio (R 16/915) on tilattavissa kirjaamosta, p. 029 56 41800 tai
rovaniemi.ho@oikeus.fi